

BEVEZETŐ

Dolgozatom témáját azok a társadalmi jelenségek képezik, amelyeket a kutatás helyszínén leggyakrabban a *csináltatás* fogalmával jelölnek meg. Ehhez a fogalomhoz az etnográfiai szakirodalomban legközelebb a *rontás* fogalma áll.

Kutatásom célja az volt, hogy megismerjem a falubeli emberek rontással kapcsolatos képzeit és a hozzájuk kapcsolódó társadalmi gyakorlatot. A helyi társadalom általános és részletes leírása nem célom, és nem is lehetséges ebben a dolgozatban, a kutatás során azonban nélkülözhetetlennek mutatkozott néhány társadalmi folyamat bemutatása.

A dolgozat a következő részekre tagolódik:

Az első fejezet a kutatás helyszínéről és a terepmunkáról szól.

A második fejezet kutatástörténet. Itt számba veszem a dolgozatom szempontjából fontos nemzetközi antropológiai és történeti antropológiai szakirodalmat, ezen belül a magyar néprajzi és történeti antropológiai, valamint a román néprajzi munkákat is. A kutatástörténeti fejezetet két alfejezetre osztottam: az elsőben a boszorkányságteóriákkal, a megközelítési módokkal, a másodikban pedig a mai kutatásokban felvetődő, munkám szempontjából is releváns kérdésekkel foglalkozom.

A harmadik fejezetben terepmunkám eredményei alapján számba veszem a falubeli rontással kapcsolatos képzeteket. A fejezet hat alfejezetre oszlik. Az első a boszorkánysággal kapcsolatos előítéletekkel foglalkozik. A második alfejezet a rontásesetek statisztikai elemzésével kapcsolatos információkat tartalmaz; az eredményeket az elemzés során a megfelelő kérdések érintésekor közlöm. A további alfejezetek a személyes, konkrét rontásvádakkal, a rontás módszereivel, eszközeivel és a rontást végrehajtó személlyel, a rontással kapcsolatos társadalmi, gazdasági és egészségi problémákkal (okok és következmények) és az igazságszolgáltatási módként működő rontásokkal foglalkoznak.

A negyedik fejezetben részletes esettanulmányok keretében egy-egy fontos jelenséget, részkérdést emeltem ki. Az öt esettanulmány alapját képező eseteket úgy választottam ki, hogy minél sokatmondóbbak legyenek, és egymáshoz képest is fontos kérdésekre világítsanak rá. Nemcsak az áldozat, specialista és a boszorkány szerepekre hozok példát, hanem különböző nemű, életkorú, eltérő társadalmi státuszú és nemzetiségű emberekről szóló eseteket elemzek.

Az ötödik fejezetben a következtetések találhatóak.

A hatodikban a hivatkozott szakirodalom-jegyzéket közlöm.

A melléklet a statisztikai elemzésben használt változók listáját és a kódokat tartalmazza.

A rontás problematikája régóta érdekel, szakdolgozatom egy jelentős része is erről szól. Régi érdeklődésemnek viszont más volt a kontextusa: nem a boszorkányság jelensége és annak történeti antropológiai és szociál-antropológiai kutatástörténete, hanem a nem hivatalos, és elsősorban a népi gyógyítás jelensége, szakmai kontextusa pedig az etnomedicina, orvosi antropológia. Régi érdeklődésem megmaradt, és a szakma ezen ágaiból is sokat tanultam. Dolgozatom valószínűleg nem a mostani formájában és nem a mostani kérdésvetésekkel születik meg, ha nem találkozom Pócs Évával, ha nem vettem volna részt az MTA Néprajzi Kutatóintézetében a boszorkányságkutatással foglalkozó kutatócsoport megbeszélésein, és nem indítottam volna munkámat a csoport egyik tagjaként. Megtisztelő bizalmukat ezúton is köszönöm.

Munkámban több személytől is kaptam nélkülözhetetlen szakmai segítséget és kitartásra, igényes munkára ösztönző bátorítást. Köszönetet szeretnék mondani Grynaeus Tamásnak, Keszeg Vilmosnak, Kiss Andrásnak, Pléh Csabának, Pócs Évának, Voigt Vilmosnak. F fiatal kollégáknak, barátainak is sokat köszönhetek.

Köszönöm Chris Hann-nak, hogy dolgozatom előkészítése és írása közben használhattam a Halle-i Max Planck Szociálintropológiai Intézet könyvtárát (2003. február–május; 2004. december–2005. április). Emellett hálával tartozom azért a toleranciáért, amellyel munkámhoz viszonyultak éveken keresztül munkahelyemen, a Román Akadémia Kolozsvári Folklor Intézetében.

Dolgozatom megírásának idején az Arany János Közalapítvány támogatásában részesültem. Köszönettel tartozom érte.

Végül, de nem utolsósorban, köszönet férjemnek, Fosztó Lászlónak, aki mindig társam volt a menet közben felvetődő apróbb kérdések és nagyobb dilemmák megbeszélésében, és kitartásra ösztönzött.